

XUDOYBERDI TO'XTABOYEV ASARLARIDA QO'SHMA GAPLARNING
TURLARI BO'YICHA TAHLILI
("SARIQ DEVNI MINIB" ASARI TALQINIDA)

Ergasheva Dilrabo

Ilmiy rahbar

Qurbonova Iroda Bahrom qizi

Termiz davlat universiteti talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7938565>

Annotatsiya. Maqolada iste'dodli yozuvchi Xudoyberdi Tõxtaboyevning "Sariq devni minib" asarida foydalanilgan qõshma gaplarning turlari bayon qilinadi.

Kalit sõzlar: Boğlangan qõshma gap, ergashgan qõshma gap, boğlovchisiz qõshma gap, murakkab qõshma gap.

ANALYSIS OF THE TYPES OF COMPOUND SENTENCES IN THE WORKS OF
KHUDOYBERDI TÕXTABOYEV
(IN THE INTERPRETATION OF THE WORK "RIDING THE YELLOW DEV")

Abstract. The article describes the types of compound sentences used in "Riding the Yellow Giant" by the talented writer Khudoyberdi Tokhtaboyev.

Keywords: connected compound sentence, followed compound sentence, non-connecting compound sentence, complex compound sentence.

АНАЛИЗ ТИПОВ СЛОЖНЫХ ПРЕДЛОЖЕНИЙ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ
ХУДОЙБЕРДИ ТЫХТАБОВЕВА
(В ИНТЕРПРЕТАЦИИ ПРОИЗВЕДЕНИЯ "ВЕРХОМ НА ЖЕЛТОМ ДЕВЕ")

Аннотация. В статье описываются типы сложносочиненных предложений, использованные в произведении талантливого писателя Худойберди Тохтабоева

Ключевые слова: сложносочиненное предложение, сложносочиненное предложение, сложносочиненное предложение без связи, сложносочиненное предложение.

Mazmun munosabati va bog'lovchi vositalarining qo'llanishiga ko'ra qo'shma gaplar 3 xil bo'ladi: bog'langan qo'shma gaplar, ergash gapli qo'shma gaplar va bog'lovchisiz qo'shma gaplar.

Mazmun munosabati va bog'lovchi vositalarining qo'llanishiga ko'ra qo'shma gaplar 3 xil bo'ladi: bog'langan qo'shma gaplar, ergash gapli qo'shma gaplar va bog'lovchisiz qo'shma gaplar.

Ayrim darsliklarda qo'shma gaplar quyidagi guruhlarga bo'linadi:

- 1) Teng bog'lovchilar vositasida bog'langan qo'shma gaplar.
- 2) Ergashtiruvchi bog'lovchilar vositasida bog'langan qo'shma gaplar.
- 3) Bog'lovchi-yuklamalar vositasida bog'langan qo'shma gaplar.
- 4) Nisbiy so'zlar vositasida bog'langan qo'shma gaplar.
- 5) Faqat ohang vositasida bog'langan qo'shma gaplar.

Ergash va bosh gaplar haqida ma'lumot

Birdan ortiq sodda gaplarning mazmun jihatdan tobe-hokim munosabati asosai, ya'ni birining boshqasiga ergashishidan tuzilgan qo'shma gap ergash gapli qo'shma gap deyiladi:

Sodda gap tarkibida bitta ega va kesim birligi ishtirok etsa, qo'shma gap tarkibida ikki va undan ortiq ega va kesim birligi qatnashadi. Qo'shma gap tarkibidagi sodda gaplar o'zaro bog'lovchilar, yuklamalar, ko'makchilar va fe'l shakllari hamda ohang orqali bog'lanadi.

Mazmun munosabati va bog'lovchi vositalarining qo'llanishiga ko'ra qo'shma gaplar 3 xil bo'ladi: bog'langan qo'shma gaplar, ergash gapli qo'shma gaplar va bog'lovchisiz qo'shma gaplar.

Mazmun munosabati va bog'lovchi vositalarining qo'llanishiga ko'ra qo'shma gaplar 3 xil bo'ladi: bog'langan qo'shma gaplar, ergash gapli qo'shma gaplar va bog'lovchisiz qo'shma gaplar.

Ayrim darsliklarda qo'shma gaplar quyidagi guruhlarga bo'linadi:

- 1) Teng bog'lovchilar vositasida bog'langan qo'shma gaplar.
- 2) Ergashtiruvchi bog'lovchilar vositasida bog'langan qo'shma gaplar.
- 3) Bog'lovchi-yuklamalar vositasida bog'langan qo'shma gaplar.
- 4) Nisbiy so'zlar vositasida bog'langan qo'shma gaplar.
- 5) Faqat ohang vositasida bog'langan qo'shma gaplar

1.Özing chiqa qol deya bman, nima quloğing karmi? (Sariq devni minib 6-bet) qo'shma gapning ergashgan qo'shma gap turiga kiradi

2.Yashirib nima qilaman, kōcha changitib yurgandan kōra komandaga kitob oqigan yaxshi.(Boğlovchisiz qo'shma gap)

3.Chiqib tayyor vazifalami apil-tapil kōchiraman-da, hali aytganimdek, kōcha changitib yurmayman-ku, tōppa-tōğri narigi mahallaga futbol oynagani boraman.(Boğlangan qo'shma gap)

4.Uch marta hovlini aylandim-da, kōcha eshik oldiga borib egilib salom berdim.(Qo'shma gapning boğlangan qo'shma gap turi)

5.Singlimni uyga kiritib papkani oldirib chiqdimda, uy vazifalarini kōchirin olish uchun Oriflarnikiga kirdim(Qo'shma gapning boğlangan qo'shma gap tarkibiga kiradi)

6. Endi o'qiymen deb turganida urush boshlanib qolgan, sen bilan bizning hayotimizni saqlash uchun frontga ketgan. (Qo'shma gapning ergashgan qo'shma gap tarkibiga kiradi)

7.U bo'lsa teskari qarab, go'yo hech narsadan xabarsizdek jim o'tirardi. (Qo'shma gapning ergashgan qo'shma gap tarkibiga kiradi)

8.Kechqurun uyga kirishdan mahrum bōlgach oyim aytyapti deb, qo'shnimizdan ikkita nonni qarzga oldim-da, qorong'i tushishi bilan osha hovli tomon yōl oldim.(Qo'shma gapning ergashgan qo'shma gap turi)

9. Demak, qalpoqcham chindan ham sehrli ekan, deb oyladimda, termosdan choy quyib ichgan edim, hiqichoq bosildi(Ergashgan qo'shma gap)

10. Xolodilnikning ichida yotuvdim, — deb yuboribman bilmasdan. (Ergashgan qo'shma gap)

XULOSA

Xulosa qilib shuni ta'kidlash joizki, mashhur yozuvchi Xudoyberdi Tōxtaboyevning "Sariq devni minib" asari tahlil olib borildi. Ushbu jarayonda asardan qo'shma gap turlari haqida ma'lumot berildi, asar yuzasidan tahlil qilindi.

REFERENCES

1. Xudoyberdi Tõxtaboyev Sariq devni minib “Sharq” nashriyoti-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh tahririyati. T:2005.
2. Ma'rufjon Yo'ldishev. Badiiy matnning lisoniy tahlili. T: 2007.
3. Shomaqsudov A., Rasulov I., Qo'ng'urov R., Rustamov H. O'zbek tili stilistikasi. T:”Oqituvchi” 1983. 246-bet